

Yksintulleet pakolaislapset erityismuuttajaryhmänä

Elli Heikkilä

Yksintulleet pakolaislapset ovat nousseet yleiseen keskusteluun eri puolilla maailmaa. YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n mukaan peräti 46 prosenttia pakolaisista ja kolmannes turvapaikanhakijoista on ollut alle 18-vuotiaita vuonna 2011. EU-27-alueelle tuli kaikkiaan 302 445 turvapaikanhakijaa vuonna 2011. Lasten osuus tästä virrasta oli neljännes. Kun tarkastellaan erityisryhmänä nimenomaan yksintulleita lapsia (alle 18-vuotiaat), on heidän osuutensa ollut 4 prosenttia. Verrattaessa eri Euroopan maita, suurimmat yksintulleiden lasten osuudet maiden turvapaikanhakijoista ovat olleet Sloveniassa (16,7 %), Ruotsissa (8,9 %), Norjassa (8,9 %), Itävallassa (7 %), Tanskassa (6,8 %) ja Belgiassa (6,4 %).

Määrällisesti globaalilla tasolla yksintulleiden tai vanhemmistaan erillään olevien lasten turvapaikanhakemuksia jätettiin 17 700 hakemusta vuonna 2011, kun vuonna 2010 luku oli hieman pienempi (15 600). Hakemuksia jätettiin 69 maahan ja valtaosa hakemuksista kohdistui Eurooppaan (13 300) vuonna 2011. Ruotsi ja Saksa olivat suurimmat vastaanottajat ja seuraavina Belgia ja Yhdistynyt kuningaskunta.

Yksintulleet lapset ovat saapuneet kohdemaahan ilman vanhempiaan tai muita huoltajiaan ja ovat siten erittäin haavoittuva muuttajaryhmä. Esimerkiksi Belgiassa on havaittu, että yksintulleet alaikäiset ovat yhä nuorempia. Vuoteen 2009 saapuneiden keski-ikä oli 16–17-vuotta, mutta nykyään on joukossa ollut yhä enemmän jopa 12-vuotiaita. Jotkut lapsista ovat saapuneet esimerkiksi salakuljettajien mukana ja jotkut taas ovat saattaneet joutua eroon perheistään pitkän ja vaarallisen matkan aikana.

Suomeen saapui turvapaikanhakijoina 150 yksintullutta lasta vuoden 2012 marraskuun loppuun mennessä. Määrä on laskenut huomattavasti verrattuna esimerkiksi vuoteen 2008, jolloin vastaava määrä oli peräti 706 lasta. Suurimmat turvapaikan-

hakijaryhmät olivat Afganistanista (31 lasta), Somaliasta (28) ja Irakista (26) vuonna 2012 (marraskuun lopun tilanne). Alaikäishakijoista poikien osuus on ollut 85 prosenttia. Yhtenä syynä hakijamäärän putoamiseen on tiukentunut ikättestaus. Iän määrittäminen tehdään hammas- ja ranneröntgenin avulla.

Yksintulleita pakolaislapsia koskevaa tutkimustietoa tarvitaan eri tasoilla. Näin voidaan edistää ymmärrystä ilman huoltajaa olevien alaikäisten moninaisista tarpeista heidän asuessaan vieraassa maassa. Tällöin kyseeseen tulevat lasten hyvinvointi ja suojele sekä kotoutuminen yhteiskuntaan, yhtenä tärkeänä elementtinä koulumaailma. Kysymyksessä on siten lapsen edun toteutuminen, joka on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaate (Convention on the Rights of the Child, CRC).

Suomessa ilmestyi vuoden 2013 alussa Minna Lähteenmäen *Lapsi turvapaikanhakijana – Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta* -väitöskirjatyö. Muita esimerkkejä viimeaikaisista julkaisuista ovat muun muassa Euroopan muuttoliikeverkoston tuottama *Yksintulleet* -tutkimus, samoin kuin Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry:n julkaisema *Lapsen etu ensin – Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa* -toimitettu teos. Maahamme ilman huoltajaansa tulevan lapsen asioita hoitamaan määrätään edustaja. Edustajan tehtävänä on varmistaa, että lapsen etu toteutuu ja hänen ääntään kuullaan häntä koskevissa viranomaispäätöksissä. Edustaja käyttää huoltajan puhevaltaa niin kauan kuin lapsi on alaikäinen ja vailla huoltajaa. Tästä erityisteemasta Outi Lepola on tehnyt selvityksen *Ei omainen eikä viranomainen – Selvitys ilman huoltajaa Suomeen tulleiden lasten edustajajärjestelmästä* vuonna 2012.

Myös Pohjoismaisella tasolla yksintulleiden pakolaislasten tilanteeseen on alettu kiinnittää laajempaa huomiota. Siirtolaisuusinstituutin Siirtolaisuus-Migra-

tion -julkaisun Supplement ”*Yksintulleet pakolaislapset – Unaccompanied refugee minors*”, joka käsittelee teemaa asiantuntija-artikkeleina eri Pohjoismaista, on instituutin yksi yhteistyönmuodoista *The Nordic Network for Research Cooperation on Unaccompanied Refugee Minors (NordURM)* -verkostossa. Verkoston tavoitteena on vahvistaa tutkimusyhteistyötä liittyen ilman huoltajaa tulleisiin pakolaislapsiin. Siirtolaisuus-instituutti toimii verkostossa yhtenä Suomen partnereista ja on vastuullisena tahona järjestänyt Suomen verkostokokouksen Turussa 13.–15.3.2013. Pohjoismaisella tasolla toimii myös *Nordic Network for Research on Refugee Children (NordRC)* -verkosto, jonka kanssa NordURM-verkostolla on laajaa yhteistyötä.

Lähteet

- Alanko, Salli, Irma Marttinen & Henna Mustonen (toim.) (2011): *Lapsen etu ensin. Yksintulleet alakäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet –projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry. Tallinna.*
- Convention on the Rights of the Child, CRC: <http://www.unicef.org/crc/>
- Derluyn, Ilse & Eric Broekaert (2008): *Unaccompanied refugee children and adolescents: The glaring contrast between a legal and a psychological perspective.* *International Journal of Law and Psychiatry* 31 (2008), 319–330.
- Euroopan muuttoliikeverkosto (2009): *Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa.*
- Heikkilä, Elli, Manon Danker, Emilio José Gómez Ciriario, Hugh McLaughlin & Henny Reubsat (eds.) (2011): *Working Together for Better Integration -Immigrants, Police and Social Work.* Institute of Migration, Migration Studies C 18. 191 p. Available: <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/IPS-C18.pdf>
- Lepola, Outi (2012): *Ei omainen eikä viranomainen. Selvitys ilman huoltajaa Suomeen tulleiden lasten edustajajärjestelmästä.* Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.
- Lähteenmäki, Minna (2013): *Lapsi turvapaikanhakijana. Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta.* Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 247. 213 s. Helsinki.
- Schulman, S. (2011): *Growing numbers of unaccompanied minors seek asylum in Belgium.* UNHCR, News Stories, 2 May 2011.
- UNHCR (2012): *Global Trends 2011. A Year of crises.* United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR).

Unaccompanied refugee children as a special immigrant group

According to the UNHCR’s statistics 46 percent of the refugees and one third of the asylum-seekers were children below 18 years of age in 2011. Around 17,700 individual asylum applications were lodged by unaccompanied or separated children (UASC) in 69 countries in 2011. This constituted about 4 percent of the total number of asylum claims lodged in those countries. Europe received most of the UASC claims (13,300). Sweden and Germany registered the greatest number of UASC asylum claims in Europe. Belgium and the United Kingdom were the other important destination countries. In Finland, the number of unaccompanied children seeking asylum has dropped. This is the result of better analysis methods of age, i.e. using dental and wrist X-rays in examination. An unaccompanied child means a person under age of 18 who has applied for asylum without his or her parents or other legal custodial parent.

It is important to increase knowledge and draw attention to the particularly vulnerable situation of unaccompanied refugee children. It is essential to ensure that these children are able to access and enjoy their rights and protection (Convention on the Rights of the Child, CRC).

On the Nordic level, attention has been drawn to unaccompanied refugee minors. *The Nordic Network for Research Cooperation on Unaccompanied Refugee Minors (NordURM)*, aims to consolidate collaboration in research. The supplement to the *Siirtolaisuus-Migration* -journal ”*Yksintulleet pakolaislapset – Unaccompanied refugee minors*”, features specialists’ articles from different Nordic countries. It is one of the cooperation forms of the Institute of Migration in the network. *The NordURM network has close cooperation with the Nordic Network for Research on Refugee Children (NordRC).*